

نخستین چاپخانه سنگی و پی‌آمد آن احیاء چاپ سربی نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد. نموداری در پایان این فصل به خواننده کمک می‌کند تا محل چاپ کتب سربی دوران قاجار به فاصله سال‌های (۱۲۳۲-۱۲۶۹ ق و ۱۲۹۱-۱۲۳۴ ق) را مطالعه نماید.

در فصل دوم اسامی پیشگامان چاپ و چاپخانه سربی آمده است. در این فصل، چاپخانه‌ها به دو دسته دولتی و غیردولتی تقسیم شده و اسامی هر گروه ذکر شده است. در ادامه مجموع چاپخانه‌ها با زمان و نوع کارکرد آن‌ها در یک جدول مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل سوم به بررسی دوره انتقال از نسخ خطی به چاپ سربی اختصاص دارد که به دو دوره تقسیم شده است و در هر دوره ویژگی‌های کتب چاپی که وجود چاپگرها را نشان می‌دهد ذکر شده و به الفاظ و کلماتی که در آن زمان برای اصطلاحات چاپ و چاپخانه بکار می‌رفته نیز پرداخته شده است. سیر آغاز و تحول علائم نقطه‌گذاری در متون کتب چاپ سربی در خلال مطالب بیان شده است. موضوع کتب و نوع نثر و چگونگی ورود ایران به عصر ترجمه، سپس در جداولی آمار کتب فهرست شده و موضوع آن ارائه شده است.

موضوع فصل پنجم گراورسازی است. این فن به دنبال تاسیس چاپخانه در ایران رواج پیدا می‌کند. در کتب چاپ سربی تصاویر بررسی می‌شود که کتاب مختارنامه نخستین کتاب تصویری آن دوران می‌باشد. ارتباط تصاویر با هنر حکاکی روی چوب که هم‌پای صنعت چاپ پیش می‌رود مورد نظر قرار می‌گیرد. فصل ششم درباره وراقان، صحاف کاران و کاغذسازان است که از دیرباز به هنر کتاب‌سازی مشغول بوده‌اند. این شاهکار هنر در ایران سابقه دیرینه دارد و از ایران به سایر کشورها، حتی کشورهای اروپایی برده شده است.

نبوغ و ذوق هنری در این فن از شکوه و عظمت خاصی حکایت می‌کند. فصل ششم به بررسی این فن می‌پردازد. نقوش آب‌نقش موجود در کاغذ که تعیین‌کننده هویت زمانی و مکانی و نام سازنده کاغذ می‌باشد توضیح داده شده است.

فصل هفتم: یکی دیگر از ویژگی‌های چاپ سربی مهرها و دست‌نوشته‌هایی است که توسط نویسندگان به ترتیب حروف الفبا و برحسب شماره ردیف در کتاب فوق آورده شده است. چگونگی انتقال گنجینه نفیس سلطنتی عصر قاجار به کتابخانه ملی توضیح داده شده است و به ضرورت اشاراتی به مشخصات کتاب‌های سلطنتی دارد.

در بخش پایانی کتاب، کتاب‌شناسی و نسخه‌شناسی کتب چاپ سربی مورد بررسی قرار گرفته است.

هدف نویسنده از پژوهش در تاریخ چاپ ایران مشخص نمودن تاریخ اولیه چاپ در این مرز و بوم و زمان ورود چاپ سربی و سنگی است. برای شناساندن این بخش از میراث فرهنگی از کتب و منابع غیرچاپی موجود و متمرکز در کتابخانه ملی که دارای مخازن غنی کتب چاپ سربی و سنگی است بیشترین بهره برده شده است. خانم بابازاده، سعی کرده در این کتاب مشخص نماید که چاپخانه سربی با حروف الفبای فارسی و عربی هفده سال قبل از چاپخانه‌های سنگی در ایران متداول شد، و به سال ۱۲۳۳/۱۲۶۹ ق و ۱۳۴۲/۱۲۹۱ ق فعال بوده است.

■ تاریخ چاپ در ایران
■ تألیف: شهلا بابازاده
■ ناشر:
کتابخانه طهوری،
■ تهران، چاپ اول، ۱۳۷۸.

● طوبی فاضلی پور

تاریخ چاپ در ایران

او با نگرشی تاریخی نظریه‌های محققین در مورد اولین کتاب چاپی در ایران، چاپگرها و چاپخانه‌ها، مشخصات کتاب‌شناسی، سلسله انتشارات، تحلیل تصاویر و تذهیب، صحافی و هنر جلدسازی مهرها و دست‌نوشته‌ها را در یک بخش بررسی کرده است و در بخش دیگر فهرستی از کتب چاپ سربی و صفحات اول و آخر کتب را مورد ارزیابی و تحلیل قرار داده است.

این کتاب شامل ۸ فصل به شرح ذیل است. فصل نخست، نقش رجال عصر قاجار در نشر تمدن و فرهنگ معاصر ایران را بازگو می‌نماید و به معرفی آنان در زمینه ورود اولین دستگاه چاپ و نخستین کتاب چاپ شده می‌پردازد که لازمه آن ذکر اسامی کتب چاپ تبریز، تهران و اصفهان می‌باشد. چگونگی فعالیت